

Німеччина після саміту ЄС у Ніцці: проблеми та перспективи

З 1-го липня по 31-е грудня 2000 року Франція головувала у Європейському Союзі. Вінцем головування Франції став саміт країн-членів ЄС, який пройшов на початку грудня на французькій рів'єрі у Ніцці. Ця зустріч у "верхах" запам'яталася дипломатам, журналістам та іншим міжнародним спостерігачам, перш за все як найдовший саміт за всю півстолітню історію Європейського Союзу. Протягом п'яти днів лідери країн ЄС намагалися дійти згоди та знайти спільні компромісні рішення, і тим самим урятувати цей саміт.

Як і очікувалось, головну скрипку грала на саміті Франція, як країна-голова в ЄС, та її стратегічний партнер і конкурент – Німеччина. Саміт продемонстрував зайвий раз, що без німецько-французького партнерства взагалі, а в цьому випадку, зокрема, без готовності Німеччини та Франції йти на компроміси, майбутнє Європейського Союзу не мало б привабливих перспектив. Якщо це є партнерство, то, звичайно, буде успішним і реформування і розширення ЄС. Але якщо кожна з цих двох країн обстоюватиме тільки свої інтереси й при цьому нехтуватиме інтересами малих держав – членів ЄС, тоді Європейський Союз має всі шанси перетворитися на сіреньку, ледь живу структуру з надмірним бюрократичним апаратом. Але, на щастя, саміт у Ніцці продемонстрував готовність великих країн ЄС і, перш за все Німеччини, до компромісних варіантів вирішення проблем.

Отож, у Ніцці ухвалили такі найголовніші рішення.

По-перше, це – розширення Європейського Союзу. Лідери держав погодились, що нові країни зможуть бути прийнятими до ЄС, починаючи з кінця 2002 року, якщо, звичайно, ці країни-кандидати будуть готові. При цьому, Європейський Союз не визначив конкретних термінів для цих дванадцяти держав-кандидатів з Центральної та Східної Європи, а також із Середземноморського регіону. Серед них, як неважко здогадатися, України поки що немає. Про Україну, до речі, в контексті розширення

ЄС взагалі не йшлося. За останнє півріччя можна згадати тільки одну більш-менш вагому подію, яка стосується відносин України з ЄС. Це вересневий саміт Україна – ЄС, що відбувся в Парижі і був схожий скоріше на протокольну зустріч, ніж на саміт, який міг би принести конкретні рішення. Вагома доля провини за це падає на саму Україну, яка поки що не може чи не хоче проводити політичні та економічні реформи. У цьому плані навіть закриття Чорнобиля, яке збіглося в часі з внутрішньополітичною кризою, не справило, як того сподівалися, належного враження на зарубіжних партнерів України.

Щодо першої хвилі розширення Європейського Союзу, то в ЄС є надія, що перші дев'ять нових членів Союзу вже зможуть взяти участь у виборах до Європейського парламенту в 2004 році.

Друге важливе рішення було прийняте з приводу балансу голосів, так званої квоти, між великими та малими країнами – членами ЄС у Раді Міністрів ЄС при ухваленні рішень. Саме ця проблема стала яблуком розбрату між Францією та Німеччиною і викликала жваву полеміку на сторінках європейської преси, як до саміту так і під час нього. Триває вона й зараз. А проблема ця, власне кажучи, полягає ось у чому. Голоси в Раді Міністрів Європейського Союзу, які, відповідно, має кожна держава – член ЄС, розподіляються пропорційно за кількістю населення в країні. Колись чотири найбільших держави ЄС – Німеччина, Велика Британія, Франція та Італія – мали по десять голосів кожна в Раді Міністрів Союзу. Але Німеччина значно випереджає інші країни Європейського Союзу за кількістю населення. Вона має 82 млн. Велика Британія – 59,3 млн.; Франція – 59 млн.; Італія – 57,6 млн. Тобто, як видно, відставання інших провідних держав ЄС від Німеччини є значним. Тому вимога Німеччини щодо збільшення своєї квоти була природною. Франція була з самого початку проти збільшення німецької квоти. Бо це призвело б до ще більшого зміцнення позицій Німеччини в ЄС та

змінити б “рівновагу сил” в Раді Міністрів ЄС не на користь Франції. Головним аргументом французів було посилання на Єлісейський Договір між Францією та Німеччиною від 1963 року, підписаний тодішнім канцлером Німеччини Конрадом Аденауером та президентом Франції генералом Шарлем де Голлем, у якому закріплювався принцип необхідності дотримання паритету між двома країнами. Отже, позиція Франції теж мала свої аргументи. Тому на грудневому саміті у Ніцці, завдяки готовності до компромісів як канцлера Німеччини Герхардта Шредера, так і президента Франції Жака Ширака було ухвалене спільне рішення, яке проблему до кінця не вичерпало, але на даному етапі задовольнило всі сторони: як великих, так і малих держав-членів Європейського Союзу. А саме: всім країнам, як державам-членам, так і кандидатам на вступ була збільшена квота. Німеччина, Велика Британія, Франція та Італія отримали по 29 голосів. За ними йдуть Іспанія та кандидат на вступ Польща, які матимуть по 27 голосів.

Ще одним цікавим рішенням зустрічі “в верхах” у Ніцці стало рішення Європейської Комісії. Про те, що, починаючи з 2005 року, кожна країна-член ЄС – матиме право направляти до Брюсселя тільки одного комісара. Але коли Європейський Союз нарлічуватиме вже 27 країн-членів, тоді кількість комісарів ЄС треба буде передивлятися й відповідно вносити корективи. Крім цього, позиції президента Європейської Комісії стануть міцнішими.

Поряд з іншими проблемами було ухвалено рішення про те, що у 2004 році має відбуватися нова конференція урядів країн-членів ЄС, під час якої обговорюватимуться проблеми розмежування компетенцій та повноважень між ЄС, з одного боку, та країнами-членами, з другого, з метою надання більшої самостійності та поліпшення координації і партнерства між різними регіонами Європи.

Військові проблеми теж посіли чільне місце в Ніцці. На саміті було закладено фундамент власної оборонної політики Європейського Союзу. Але при цьому, що цікаво, учасники саміту дипломатично не торкалися теми взаємовідносин між ЄС та НАТО. Перш за все через позицію Великої Британії, яка ідентифікує себе, як і раніше, в галузі безпеки та оборони більш із НАТО, ніж із ЄС. Крім цього, на саміті було підтверджено рішення про створення до кінця 2003 року Європейських сил швидкого реагу-

вання, так званої європейської армії, що налічуватиме 60000 чоловік.

У Німеччині ухвалені на саміті рішення ЄС викликали неоднозначну реакцію. Були як позитивні, так і негативні оцінки. Цікавими є точки зору німецьких партій. Наприклад, лідер Християнсько-демократичного союзу (ХДС) Ангела Меркель критично поставилася до результатів саміту. Вона підкреслила, що досягнуто було тільки мінімального консенсусу, Європі не вдалося зробити великого кроку вперед. Карл Ламерс – колега Ангели Меркель по партії – теж скептично розглядає результати саміту. На його думку, клімат всередині ЄС зазнав погіршення.

Песимістично дивиться на досягнуті в Ніцці результати і генеральний секретар німецької Вільної демократичної партії (ВДП) Гвідо Вестервелле. В інтерв'ю газеті “Ді Вельт” він зауважив, що політична вага Німеччини полегшала в Ніцці. А його старший колега по партії колишній шеф німецької розвідки (БНД) та экс-міністр закордонних справ Німеччини Клаус Кінкель підкреслив, що, на його думку, саміт у Ніцці був недостатньо добре підготовлений.

Цікаво, що зовсім протилежні оцінки прийшли з табору консервативного Християнсько-Соціального Союзу (ХСС) – баварської партії – сестри ХДС. Лідер ХСС і водночас прем'єр-міністр Баварії Едмунд Штойбер висловив задоволення результатами саміту. Він зауважив, що в Ніцці був зроблений рішучий крок уперед. Надто важливим для Штойбера є той факт, що на саміті було ухвалено рішення про організацію в 2004 році зустрічі “в верхах” країн-членів ЄС, де йтиметься про розмежування повноважень і компетенцій між Брюсселем, з одного боку, та державами-членами ЄС і євро регіонами – з другого. Щоправда, Штойбера можна зрозуміти. Він виступає за більш можливі й ширші перспективи для Баварії у Європі. Цікаві коментарі про саміт висловив і колега Едмунда Штойбера по партії Герд Мюллер. Він, зокрема, зауважив, що рішення, ухвалені на саміті в Ніцці, роблять Європейський Союз ще непрозорішим і бюрократичнішим. Простим бюргерам стає дедалі важче слідкувати за прийнятими рішеннями і подіями, що відбуваються в Європейському Союзі. На думку Герда Мюллера, треба бути справжнім юристом, щоб зрозуміти, хто, коли і яким чином діє в ЄС.

Між тим, урядові кола в Берліні стримано-позитивно оцінюють досягнуті в Ніцці резуль-

тати. При цьому наголошується, що саме готовність Німеччини до компромісів допомогла ухвалити такі рішення, які на даному етапі задовольнили всіх учасників переговорів. На думку спостерігачів, бундесканцлер Герхардт Шредер та міністр закордонних справ Йошка Фішер виявили себе справжніми дипломатами і продемонстрували, що Німеччина діє справді в інтересах Європи, чим ще більше зміцнили позиції своєї країни на європейському континенті.

Міністр оборони Німеччини Рудольф Шарпінг теж оцінив саміт ЄС як успіх. На думку соціал-демократа Шарпінга, в Німці були зроблені вирішальні кроки для розширення Європейського Союзу на Схід. За словами міністра, прийняття нових членів до Європейського Союзу поліпшить безпеку самої Німеччини.

З табору соціал-демократів лунають також не тільки позитивні, а й критичні оцінки. Наприклад, прем'єр-міністр федеральної землі Шлезвіг-Гольштайн Хайде Сімоніс розкритикувала саміт у Німці. Вона, зокрема, зазначила, що національний егоїзм голів держав та урядів країн-членів ЄС блокував процес реформ в інституціях Європейського Союзу й тому рішення, досягнуті в Німці, є нічим іншим, як мінімальним компромісом. А сам Союз залишився гігантською машиною з обмеженим простором для дії.

Але, незважаючи на критику в країнах ЄС на адресу саміту, країни-кандидати в члени Європейського Союзу розглядають позитивно результати саміту. Наприклад, польський прем'єр Єжі Бузек оцінив результати саміту ЄС як надзвичайний успіх для Польщі. Бузек зауважив також, нібито він сподівається, що відносини Польщі з Францією не зазнають погіршення че-

рез саміт ЄС у Німці. Така позиція польського прем'єра пояснюється перш за все тим, що протягом останніх місяців у Польщі зростало розчарування головами Франції в Європейському Союзі. Польська газета "Жиче" пояснювала це так: "Франція намагалася відтіснити нас у другий раунд розширення ЄС". Але в Польщі зріс скептицизм не тільки по відношенню до Франції, а й до Німеччини. З боку польської громадськості можна спостерігати зростаюче прохолодне ставлення до свого західного сусіда. Перш за все через те, що дедалі більше німців висловлюють скептичне ставлення до розширення Європейського Союзу, яке для поляків є стратегічно важливим. Хоча при цьому не слід забувати, що офіційний Берлін усе ж таки є головним захисником інтересів Польщі в Європейському Союзі. Тут, звичайно, можна спостерігати розбіжності між офіційною політикою Німеччини стосовно розширення ЄС та настроями, які панують у німецькому суспільстві щодо цієї проблеми. Крім цього, необхідно ще додати, що останнім часом помітна деяка зміна у зовнішньополітичних орієнтирах Польщі в Західній Європі. Проводячи багатовекторну зовнішню політику, вона дедалі більше зближується з Великою Британією, Швецією і Данією.

Позитивні оцінки – щодо результатів саміту в Німці лунають і з таких країн, як Словенія, Угорщина, Чехія та інших. Словаччина, західний сусід України, чекає, зі свого боку, на прискорення переговорного процесу з Європейським Союзом про вступ до нього, й тому покладає великі надії на головування Швеції в ЄС, яке почалося з першого січня 2001 року.